

WATER

Pedro Sanz

TOCHTGENOTEN VAN SINT FRANS

Compagnons de St. François - Pilgrims of St. Francis

Gefährten des hl. Franziskus

Compañeros de San Francisco

Franciskanska Pilgrimsrörelsen

Pellegrini di San Francesco

www.cdsf.org

www.pellegrinifrancesco.eu

Inhoudsopgave

1. <i>Inleiding</i>	2
2. <i>Water, een noodzaak die niet kan worden uitgesteld</i>	5
3. <i>Is water een mensenrecht of een bron van winst?</i>	8
4. <i>Conflicten over water</i>	11
5. <i>Water en klimaatverandering</i>	15
6. <i>Water is een bijbels en evangelisch symbool; zuster water</i>	16
7. <i>Watermanifest voor de 21^e eeuw</i>	19

Water

Jaarthema CDSF 2021-2022

*"...we moeten de wereld van emoties herontdekken die water ons
traditioneel*

*gebracht heeft als element van leven in alle culturen, de schoonheid
en de magie.*

*Laten we weer verliefd worden op onze rivieren,
weer verliefd worden op onze rivieren en hun oevers.*

*De wereld van emoties opnieuw ontdekken
terwijl we zeilen, zwemmen of gewoon kijken,
kijken hoe onze rivier voorbij stroomt, hoe zij klinkt,
hoe zij praat en hoe zij zingt"*

(Pedro Arrojo¹)

1 Pedro Arrojo Agudo (Spanje) is doctor in de fysica en hoogleraar aan de afdeling Economische Analyse van de Universiteit van Zaragoza, wiens onderzoek zich richt op de watereconomie.

1.

Inleiding

Dit thema is een voorstel van de Duitse Tochtgenoten van Sint Frans, die hun bezorgdheid voor het water tonen en dit als volgt presenteren:

"Zonder water is er geen leven. Water is een kostbare hulpbron, voor de natuur en het milieu", "het is een onmisbaar goed voor de mens" (Europees Waterhandvest, Straatsburg 1968); "Alles is uit het water gekomen! Alles wordt bewaard door water! ..." (*Johann Wolfgang von Goethe*), Water: H₂O; waterdruppels, bronnen, rivieren, meren, zee, stoom, wolken, regen; sneeuw, ijs, hagel, gletsjers, plassen, zweet, tranen; water is een habitat voor dieren, planten, bacteriën; wij zijn 70% water; water is ons levensonderhoud; de gletsjers smelten, het land zakt weg in de zee; terwijl elders woestijnen groeien (dorst, droogte, vochtigheid, overstromingen, tsunami's, lawines...); de natuur is krachtiger dan wij. Hoe gaan we ermee om? Zijn we voorbereid op waterrampen? Watervervuiling, waterzuivering, waterprivatisering, afvalwater, waterwerken, kunstmatige sneeuw; water maakt deel uit van ons dagelijks leven: Wat als we maar twee liter/dag/persoon hadden? Water van het leven, bron van het leven. Symbool van zuiverheid Hoe gaan we om met de kostbare gaven van deze aarde? Hoe kunnen we met meer respect en zorg omgaan met deze goederen van het leven".

Om te proberen een antwoord te geven op al deze vragen die ons vanuit Duitsland worden gesteld, maken we bijgaande selectie van teksten - aangezien we geen specialisten zijn in het onderwerp kunnen we alleen teksten van deskundigen raadplegen en kiezen - met de wens dat die ons helpen te verdiepen in een levensbron die moet worden bewaard en verzorgd zonder wat voor excuses dan ook. We doen het voor ons eigen leven.

Om te beginnen door ons onder te dompelen en te verdiepen in het wáter. Niets beter dan de woorden van *Leonardo Boff*, co-auteur van het Earth Charter² en een groot verdediger van de natuur:

"Geen enkele kwestie is vandaag belangrijker dan die van het water. Het voortbestaan van de hele keten van het leven en dus ook van onze eigen toekomst hangt ervan af. Het kan een reden zijn voor oorlog, maar ook voor sociale solidariteit en samenwerking tussen de volkeren. Specialisten en humanistische groeperingen hebben al een globaal sociaal pact voorgesteld rond datgene wat voor iedereen van levensbelang is: water. Er zou een minimale consensus over water worden gecreëerd tussen allen, volkeren en regeringen, met het oog op een gemeenschappelijk goed, het onze en het systeem van leven. Ongeacht de discussies over het onderwerp water kunnen we een zekere en onbetwistbare uitspraak doen: *water is een natuurlijk, vitaal, onvervangbaar en gemeenschappelijk goed*. Geen enkel levend wezen, menselijk of niet, kan leven zonder water. Op 21 juli 2010 heeft de VN een resolutie aangenomen: *veilig drinkwater en sanitaire basisvoorzieningen zijn een essentieel mensenrecht*.

Laten we snel eens kijken naar de basisfeiten over water op de planeet Aarde: water bestaat al 500 miljoen jaar; 97,5% van het water van de zeeën en oceanen is zout. Slechts 2,5% is zoet. Maar 2/3 van dit zoete water bevindt zich in het ijs van de poolkappen en gletsjers en op de top van de bergen (68,9%); bijna de rest (29,9%) is grondwater. Er is nog 0,9% over in de moerassen en slechts 0,3% in de rivieren en meren. Van deze 0,3% wordt 70% gebruikt voor irrigatie in de landbouw, 20% in de industrie en slechts 10% van deze 0,3% blijft over voor menselijk gebruik en drinkwater voor dieren.

Er is ongeveer 1,36 miljard kubieke kilometer water op de planeet. Als we al het water uit de oceanen, meren, rivieren, **(ondergrondse) waterbronnen** en poolkappen zouden halen en het gelijkmatig over

2 Het Earth Charter is een verklaring van fundamentele ethische principes voor de opbouw van een rechtvaardige, duurzame en vreedzame wereldmaatschappij in de 21e eeuw.

het aardoppervlak zouden verdelen, zou de aarde drie kilometer diep onder een waterlaag terechtkomen.

De waterversing ligt in de orde van 43 duizend kubieke km per jaar, terwijl het totale verbruik wordt geschat op 6 duizend kubieke km per jaar. Er is dus geen gebrek aan water.

Het probleem is dat het ongelijk verdeeld is: 60% in slechts 9 landen, terwijl 80 andere landen met tekorten kampen. Iets minder dan 1 miljard mensen consumeren 86 procent van het bestaande water, terwijl het voor 1,4 miljard mensen onvoldoende is (in 2020 zal dat 3 miljard zijn) en voor 2 miljard mensen is het onbehandeld, wat volgens de WHO 85 procent van de ziekten genereert. Aangenomen wordt dat tegen 2032 ongeveer 5 miljard mensen getroffen zullen worden door watertekorten.

Brazilië is de natuurlijke krachtpatser van het water, met 12% van al het zoete water van de planeet, wat neerkomt op 5,4 biljoen kubieke meter. Maar het is ongelijk verdeeld: 72% in het Amazonegebied, 16% in het Middenwesten, 8% in het Zuiden en het Zuidoosten en 4% in het Noordoosten.

Ondanks de overvloed weten we niet hoe we het water moeten gebruiken, want 37% van het gezuiverde water wordt verspild, waardoor heel Frankrijk, België, Zwitserland en Noord-Italië van water zouden kunnen worden voorzien. Er is dus dringend behoefte aan een nieuw patroon met betrekking tot dit essentiële goed”.

De Canadese *Maude Barlow*, een vooraanstaande waterspecialist die bij de Verenigde Naties aan de kwestie werkt, stelt in haar boek *Water: A Blue Deal* (2009): "De wereldbevolking is in de 20e eeuw verdrievoudigd, maar het waterverbruik is verzevenvoudigd. In 2050, als we 3 miljard mensen meer hebben, zullen we 80% meer water nodig hebben voor menselijk gebruik alleen; en we weten niet waar het vandaan zal komen. Dat scenario is dramatisch, want het zet duidelijk het voortbestaan van de menselijke soort op het spel."³

3 Boff, Leonardo, El agua en el mundo y su escasez en Brasil, 11/02/2015. Beschikbaar op: <http://www.servicioskoinonia.org/boff/articulo.php?num=689>

2.

Water, een noodzaak die niet kan worden uitgesteld

In de loop van het leven is het behoud van het water "een dringende kwestie die niet kan worden uitgesteld", een van de grote oorzaken van de mensheid. Er is niets beters te vinden dan wat *Joel González Vega*, sociaal-milieuvactivist uit Limache, Chili, schreef in Agenda Latinoamericana Mundial 2019 "*Las grandes causas en lo pequeño*", op bladzijde 25:

"Tijdens de laatste zomers hebben de bewoners van de hoger gelegen gebieden van Olmue, een vreedzame stad in het centrum van Chili, moeten leven met het gebrek aan drinkwater of met de distributie ervan door middel van watertankwagens. Dit is verre van een uitzondering op de regel, maar het komt steeds vaker voor, vooral in landen waar hun staten een ontwikkelingsmodel hebben geprivilegieerd dat gebaseerd is op de overexploitatie van eindige natuurlijke rijkdommen, zonder rekening te houden met de gevolgen van de klimaatverandering. Water is niet alleen een bereikbare "hulpbron" voor productieve processen, maar is ook een strategische troef, die onvermijdelijk is bij het nadenken over overleving op onze planeet. Op dit moment heeft een op de tien mensen in de wereld geen toegang tot schoon water, en volgens de prognoses van het World Economic Forum zal er tegen 2030 naar schatting 40 procent meer vraag zijn waaraan niet kan worden voldaan. Elke dag sterven zo'n 1.400 kinderen aan ziekten die worden veroorzaakt door een gebrek aan sanitaire voorzieningen, en zo'n 770 miljoen mensen zitten zonder water en leven meestal in armoede, sloppenwijken of plattelandsgebieden. Vandaag de dag is zoet water de belangrijkste voorzieningsbron om aan onze meervoudige behoeften te voldoen, aangezien het slechts 2,5% van het totale beschikbare water op de planeet bevat, dat voor een groot deel bevroren is in de polen en gletsjers, of circuleert in ondergrondse groeven, rivieren of meren. Vanuit het oogpunt van gezond verstand is het uitgesloten dat de toegang tot water voor de bevolking wordt beperkt door de beschikbaarheid en exploitatie van waterbronnen, de megamijnbouw, de energieproductie en de agro-industrie.

Wat we echter kunnen zien is dat de wetgeving van veel ontwikkelingslanden die macro-economische cijfers als heilig beschouwen boven milieurechtvaardigheid en sociale rechtvaardigheid, hun prioriteiten hebben omgedraaid. Onder andere door wettelijke kaders te bevorderen die grote bedrijven ruime garanties bieden zonder de urgenties van de toekomst te beschouwen als een strategische as bij de opbouw van overheidsbeleid dat niet kan worden uitgesteld. De realiteiten zijn divers en, zonder zich voor te doen als paniekzaaiers, zijn ze allemaal, in de context van de noodzaak om water te beschermen als een onmisbaar goed, voorzien van een dramatische lading: van gemeenschappen die kilometers afleggen om een watervoerende laag te vinden en met een paar kruiken terug te keren, naar gemeenschappen die van water moeten worden voorzien door middel van watertankwagens die de veiligheid en drinkbaarheid van het water niet garanderen; burens waarvan de relatie met water is via een klantenkring waarin de betaling door middel van een bon het privatiseringskarakter duidelijk maakt dat in veel landen van de wereld de administratie regeert; of dorpen die hebben gemerkt dat het recht op leven werd geschonden door bedrijven die het gebruik van water betwisten, in feite als een hulpbron om hun projecten rendabel te maken, die daarentegen ver van het probleem af staan en die met het surrealisme van degenen die privileges genieten in tijden van schaarste, het water verkwanselen.

Wanneer de VN besluit te erkennen dat toegang tot water een onvervreemdbaar mensenrecht is, maakt het duidelijk dat er geen zakelijke of politieke opportuniteit kan zijn, geen wetgeving of regels die de markt prioriteit geven als regulerende filter voor toegang tot een goed zonder welke het leven op de planeet niet levensvatbaar is. In die resolutie roept de VN "staten en internationale organisaties op om financiële middelen, capaciteitsopbouw en technologieoverdracht te verstrekken, door middel van internationale bijstand en samenwerking"; deze verklaring kan echter verschillende nuances hebben, afhankelijk van de politieke permeabiliteit van regeringen, de kracht van hun instellingen en de kwetsbaarheid van hun overheidsbeleid, in het licht van de druk die wordt uitgeoefend op "vrijhandelsovereenkomsten", die meestal vrijgeleide zijn voor internationale organisaties die doorgaan met intensieve uitbuitingspraktijken. In mijn land, Chili, lijden ongeveer 417.000 mensen

rechtstreeks onder het gebrek aan water, in een staat die prat gaat op zijn macro-economische cijfers en zijn positie op het internationale toneel als ontwikkelingsland, maar die heeft besloten om vanuit de regerende elite een model van waterbeheer en -administratie te handhaven dat de markt en het privé-eigendom bevoorrecht ten koste van een vitaal en onmisbaar element voor het levensonderhoud

3.

Is water een mensenrecht of een bron van winst?

Het probleem van flessenwater en waterbeheer

Om na te denken over de vraag of water een mensenrecht is of een bedrijf, komen we terug op een ander fragment van de reeds aangehaalde tekst van *Leonardo Boff*:

"Het grote debat van vandaag wordt in deze termen gevoerd: is water een bron van leven of een bron van winst? Is water een natuurlijk, vitaal, gemeenschappelijk en onvervangbaar goed of een economisch goed dat als waterbron moet worden behandeld en op de markt moet worden verhandeld?"

Beide dimensies zijn niet uitgesloten, maar we moeten ze wel op de juiste manier in verband brengen. In principe behoort water tot het recht op leven, zoals de grote waterspecialist *Ricardo Petrella* benadrukt (*O Manifesto da Agua*, *Vozes* 2002). In die zin moet drinkwater, voor gebruik in voedsel, voor persoonlijke hygiëne en om de dorst van de dieren te lessen, gratis zijn.

Omdat het aan de andere kant schaars is en een complexe structuur van inzameling, conservering, behandeling en distributie vereist, impliceert het een onmiskenbare economische dimensie. Dit mag echter niet prevaleren boven het andere, integendeel, het moet toegankelijk gemaakt worden voor alle mensen. Zelfs de hoge economische kosten moeten door de overheid worden gedekt. Er is hier geen ruimte om de oorzaken van de huidige droogte te bespreken. Ik beveel het boek aan van wetenschapper *Antonio D. Nobre* (iNPE), gepubliceerd in januari 2015: *The Climate Future of the Amazon*, waarin hij de belangrijkste oorzaken bespreekt.

De *World Zero Hunger* (*wereldwijd geen honger*), zoals voorzien in de VN-millenniumdoelstellingen, moet *Zero Thirst* (*wereldwijd geen dorst*), omvatten, want zonder water kan er geen voedsel bestaan en worden geconsumeerd.

Water is leven, een generator van leven en een van de krachtigste symbolen van het soort *de Ultieme Realiteit*. Zonder water zouden we niet leven”.⁴

Aan de andere kant hebben we het grote probleem van het op de markt brengen van gebotteld water. Een zeer lucratieve zaak. In 1970 werd wereldwijd ongeveer 1 miljard liter gebotteld water verkocht. In 2004 was het al 154 miljard. In 2017 overschreden ze de 250 miljard liter gebotteld water.

Een van de grote problemen die gepaard gaan met het verbruik van flessenwater is de enorme **verspilling van plastic flessen**. Volgens gegevens uit 2018 gaat er meer dan 170 miljard euro om in de waterflessen - business. Een realiteit die moet worden teruggedrongen.

"We moeten ons bewust zijn van de enorme omvang van het probleem. Als we de Europese landen indelen naar hun verbruik van gebotteld water, zien we dat **Italië vooroploopt met 188,5 liter water per jaar**, gevolgd door Duitsland, Hongarije, België, Frankrijk en op de zesde plaats **Spanje met 121 liter**.

Landen als Duitsland, Spanje, Italië en de Verenigde Staten hebben toegang tot schoon drinkwater maar geven nog steeds de voorkeur aan flessenwater. Opgemerkt moet worden dat gebotteld water 125 keer meer kost dan leidingwater.

Gezien de situatie van de beschikbaarheid van goedkoper leidingwater, kan men zich afvragen waarom we flessenwater drinken? De reclame van de grote bedrijven van gebotteld water, doet ons geloven dat hun water beter smaakt en gezonder is, maar het is niet waar. Er zijn blinde waterproeven geweest waarbij verschillende mensen de smaak van flessenwater en leidingwater konden proeven en zij beweerden dat het drinkwater veel beter smaakte dan het flessenwater.

4 Boff, Leonardo, El agua en el mundo y su escasez en Brasil, 11/02/2015. Beschikbaar op: <http://www.servicioskoinonia.org/boff/articulo.php?num=689>

We moeten er rekening mee houden dat drinkwater in Spanje het meest gecontroleerde voedselproduct is, dus het is bijna onmogelijk dat het schadelijk zou zijn voor onze gezondheid.

Het grote probleem met flessenwater is de impact van plastic flessen op het milieu. Een enkele plastic fles heeft de volgende ingrediënten nodig om deze te maken: 100 ml olie, 80 gram steenkool, 42 liter aardgas en 2 liter water extra.

Aan de andere kant is de CO₂-uitstoot in het productieproces van deze plastic flessen zeer hoog, dus als we dit willen compenseren, zou het nodig zijn om een gebied met bomen te planten dat zo groot is als het Verenigd Koninkrijk.

Als we ons richten op Spanje, gaat 50 procent van het ingezamelde plastic naar stortplaatsen, rekening houdend met het feit dat een fles meer dan 1000 jaar nodig heeft om af te breken en dat de regen giftige chemicaliën in de bodem spoelt, zijn we bezig met maatregelen die zeer schadelijk zijn voor het milieu, maar ook voor onze gezondheid. Aan de andere kant, hoewel plastic afvalverbrandingsinstallaties warmte, stoom en elektriciteit produceren, leiden ze tot milieuvervuiling".⁵

5 Ambientum, Het grote probleem van gebotteld water (29/10/2018).
Beschikbaar op:
<https://www.ambientum.com/ambientum/agua/agua-embotellada.asp>

4.

Conflicten over water

De VN waarschuwt er al tientallen jaren voor dat de gevolgen van de klimaatverandering toenemen: intense droogte en dus grote waterbeperkingen in veel regio's van de wereld, zodat schaarste en onveiligheid van de watervoorziening het risico op conflicten kunnen doen toenemen.

Afrika ten zuiden van de Sahara heeft te maken met een sterke afname van de beschikbaarheid van water, die tegen het einde van de eeuw zal toenemen. En wereldwijd worden de belangrijkste waterwegen in de wereld bedreigd door een drastische vermindering van de watermassa als gevolg van de klimaatverandering en overconsumptie. In deze dagen, december 2019, ontvangen we foto's van de Victoria Watervallen (Zambezi Rivier) met slechts één waterstraal, vanwege het zeer lage debiet (watermassa) van de rivier.

"... wetenschappers zijn voorzichtig met het direct beschuldigen van klimaatverandering. Er zijn altijd seizoensgebonden variaties geweest in de stroomsnelheid. *Harald Kling*, een hydroloog van het ingenieursbureau *Poyry*, die bovendien een expert is op het gebied van de Zambezi rivier, herinnert ons eraan dat klimaatwetenschap te maken heeft met lange perioden, niet met jaren in het bijzonder. "Daarom is het soms moeilijk om de klimaatverandering de schuld te geven, omdat er altijd al droogteperiodes zijn geweest", zegt hij. "Als de droogteperiodes frequenter worden, dan kunnen we zeggen dat het aan de klimaatverandering te wijten is."⁶

In een nu al dramatisch scenario waarin meer dan 1,2 miljard mensen op de planeet geen toegang hebben tot schoon water, sterven meer dan 4.000 kinderen onder de vijf jaar elke dag als gevolg van deze situatie.

6 Reuters, Victoria Falls, gereduceerd tot een druppeltje (9/12/2919).

Beschikbaar op:

https://elpais.com/internacional/2019/12/09/mundo_global/1575878945_555598.html

Bovendien leidt het heersende economische model tot ijzingwekkende aantallen slachtoffers en cijfers. Voor de productie van 1 liter bio-ethanol (transportbrandstof) is ongeveer 5000 liter water nodig. Een tomaat uit Marokko, die later wordt geëxporteerd, heeft 13 liter water nodig om te groeien. Terwijl voor de productie van een glas sinaasappelsap 170 liter water nodig is en voor een katoenen T-shirt 20.000 liter.

Tegelijkertijd gebruikt elke Zwitserse inwoner 160 liter water per dag (koken, hygiëne, enz.). Dit cijfer bereikt 4.000 liter per dag als we het water berekenen dat wordt gebruikt bij de productie van voedsel, veelgebruikte producten en kleding die in het land worden geïmporteerd.

In dit perspectief zullen de gewelddadige conflicten over deze essentiële hulpbron niet alleen blijven toenemen, maar ook al een realiteit zijn, zoals in de volgende tekst wordt uitgelegd:

"In het laatste decennium waren er volgens het rapport van de Verenigde Naties uit 2018 over de toegang tot water in de wereld, 263 confrontaties over deze hulpbron op de planeet. Drie keer meer dan tussen 2000 en 2009.

Het cijfer kan bovendien alleen blijven stijgen als de huidige vraag naar water wordt gehandhaafd, die elk jaar 1% hoger ligt, waardoor 52% van de mensheid in 2050 in een scenario met waterschaarste terechtkomt.

Dan krijgt het delen van een waterscheiding aan een grens of de loop van een rivier die door twee landen stroomt een andere betekenis. Volgens het wereldrapport van de Global International Waters Assessment waren er tot 2006 263 grensoverschrijdende waterbassins; dat wil zeggen dat 60 procent van het water in de wereld zich in het midden van twee staten bevindt.

Wat gebeurt er als er stroomopwaarts wordt besloten om een dam voor de stroomopwekking te bouwen die de watertoevoer van mensen uit een ander land stroomafwaarts zal verstoren?

Volgens onderzoek dat vorig jaar door het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (GCO) van de Europese Commissie onder leiding van *Fabio Famosi* is verricht, zullen de politieke spanningen van de toekomst de loop van rivieren volgen die grenzen overschrijden of verdelen, zoals de Nijl, die door tien landen stroomt; de Ganges, tussen India en Bangladesh; en de Colorado, die door de Verenigde Staten en Mexico wordt gedeeld.

Dit zijn ook gebieden waar de bevolking en de temperatuur naar verwachting drastisch zullen stijgen en waar steeds minder regen zal vallen. Maar de overvloed aan water, zoals in het geval van Zuid-Amerika, sluit landen niet uit van een mogelijk conflict.

Sinds 2006 waarschuwt professor *Carmen Maganda* in haar onderzoek naar grensoverschrijdende watervoerende lagen in dit deel van het continent, voor de noodzaak van samenwerkingsverbanden tussen de landen in de regio om deze hulpbron te beheren. Noodzaak die zelfs na de verklaring van water als mensenrecht in 2010 nog steeds kan worden gewaardeerd.

"Water, zo essentieel voor het leven, is ook een vorm van controle. Een instrument om een bevolking te controleren naar haar behoefte", legt *María Botero*, lid van de onderzoeksgroep *Territorio* van de Universiteit van *La Sabana*, uit.

Dit is al gebeurd in Bolivia. Tussen januari en april 2000 werd een conflict uitgevochten dat nog steeds herinnerd wordt als de Wateroorlog, toen de burgers, geconfronteerd met de stijging van de tarieven tot 300% in de stad Cochabamba, besloten om te stoppen met het betalen en regenwater op te vangen.

Het consortium *Aguas del Tunari* probeerde in het Congres deze manier van wateropvang te verbieden en de reactie was een open strijd tussen burgers, onder leiding van toenmalig Congreslid *Evo Morales*, en het nationale leger.

Het leger, beschermd door de staat van beleg, heeft drie maanden lang traangas afgevuurd op de demonstranten en uiteindelijk heeft een kogel de nek van de 16-jarige *Victor Hugo Daza* geraakt.

Zijn dood genereerde zoveel druk op de regering dat deze gedwongen werd de maatregelen terug te draaien en de multinational te verdrijven. De overwinning werd echter gevoeld als de eerste aanval in een conflict van de toekomst, dat als eerste wordt uitgevochten in landen als Nigeria, waar gemeenschappen de dood tegemoet gaan onder dezelfde kreet als de boeren van Cochabamba: "Het water is van ons, verdomme".⁷

7 Flórez Arias, Juan Manuel, In deze landen zijn er al oorlogen over water, (3/05/2019) Beschikbaar op: <https://www.elcolombiano.com/internacional/las-guerras-por-el-agua-ya-se-libran-en-el-mundo-MG10614118>

Deze gebeurtenissen werden door de Spaanse filmregisseur *Iciar Bollain* naar het scherm gebracht in de film '*También la lluvia*'⁸, die de rellen tijdens de Wateroorlog in Cochabamba, Bolivia, op 24 september 2000 verhaalt. De watercoördinator heeft alle sociale sectoren opgeroepen de stad te blokkeren om de multinational *Aguas del Tunari* (Suez⁹) te verdrijven.

8 Voor meer informatie over deze film kunt u terecht op:
<https://www.filmaffinity.com/es/film240485.html>

9 Suez, is een multinationale onderneming van Franse origine, die zich toelegt op het leveren van diensten op het gebied van stromend water, in verschillende landen over de hele wereld.

5.

Water en klimaatverandering

In de vorige paragraaf hebben we de klimaatverandering genoemd als de belangrijkste oorzaak van het tekort aan drinkwater, dat rechtstreeks verband houdt met de stijging van de temperatuur van de planeet. Het is ook een oorzaak van de ontheemding van de bevolking en een aandachtspunt voor conflicten over waterbeheersing.

Als de temperatuur stijgt, neemt ook de verdamping van de watermassa's toe, waardoor de luchtvochtigheid toeneemt.

A-priori zou men kunnen denken dat als er een hoger watergehalte in de atmosfeer is, het meer zal regenen. Dit zou het geval kunnen zijn tijdens traditioneel natte seizoenen, maar het zou ook het tekort aan regen in droge periodes kunnen accentueren. Deze voorspellingen zijn gebaseerd op het feit dat een hogere temperatuur het klimaatsysteem van meer energie zou voorzien en dat de meteorologische processen sneller zouden verlopen. Daarom is het eerste duidelijke effect dat kan worden verwacht stortregens, dat wil zeggen, het zal regenen, maar dan wel met een grotere intensiteit. Maar dit betekent niet dat het meer zal regenen, maar dat het aantal regenachtige dagen in het jaar zal afnemen.

Volgens deskundigen liggen deze voorspellingen in de lijn van bijvoorbeeld de laatste trends in de hydrologische cyclus in Spanje. In de afgelopen 25 jaar hebben de hoge temperaturen een daling van 20% veroorzaakt in de hoeveelheid water dat naar de rivierbeddingen gaat. Daarom wijzen deze voorspellingen en trends op de gevolgen van de klimaatverandering in termen van verschillende factoren, waaronder: een afname van de regenval en een toename van de verdamping. Met andere woorden, het regent en het zal minder regenen, zoals we hebben gezien (bovendien zal het meer geconcentreerd plaatsvinden), en dit water zal niet de beschikbare reserves bereiken zoals die van ondergrondse waterlopen of rivierbeddingen.

Een ander belangrijk probleem, op Spaans grondgebied, zijn de grote ruimtelijke verschillen, vooral tussen de kust en het binnenland en tussen het noorden en het zuiden. Dit is goed te zien in de voorspellingen van AEMET¹⁰ voor zuidelijke gebieden, bijvoorbeeld Andalusië, en voor

10 Spaans Staatsagentschap voor Meteorologie.

noordelijke gebieden, zoals Cantabrië. De implicatie is dat daar waar momenteel waterschaarsteproblemen zijn, het probleem nog groter zal zijn dan daar waar momenteel sprake is van hogere jaarlijkse neerslaghoeveelheden.

We hebben het dus over reducties tot 40% van de jaarlijkse regenval in de zuidelijke gebieden van het Iberisch schiereiland, terwijl voor de gebieden met een grotere breedtegraad de reductie op een maximum van 20% zou blijven.

6.

Water is een bijbels en evangelisch symbool; Zuster Water

In de Bijbelse cultuur heeft water een dubbele betekenis: het is een bron van leven en een middel tot zuivering. We zouden kunnen zeggen dat het een multifunctioneel teken is: het komt voort uit het leven, het is frisheid en reinheid, maar het is ook een ongecontroleerde kracht die dood en verderf veroorzaakt. In de Schrift zien we dat de wateren van de Schepping waarop de Geest van God zweefde, waardoor ze het bevruchtende element van alle leven werden (Gen 1:2); maar tegelijkertijd, in de universele vloedgolf, het stromende water, dat het gezicht van de aarde vernietigt, zuivert en aanleiding geeft tot een nieuwe schepping van Noé.

Water is de ervaring van Israël in de woestijn: het uit de slavernij van Egypte bevrijde volk komt een andere zware opgave tegen: dorst, hitte, zand en gebrek aan alles. Het volk is geneigd te twijfelen aan de aanwezigheid van God en wordt met Hem geconfronteerd: "is God met ons?", ze vragen steeds meer bewijzen. Er zijn geen bewijzen, maar er zijn wel tekenen die wijzen op God: een getuige, Mozes, die op de rots slaat, en daaruit stroomt water dat de dorst zal lessen.

Rivieren zijn ook bronnen van bevruchting van goddelijke oorsprong; regen en dauw dragen hun vruchtbaarheid bij als goddelijke welwillendheid. Jahweh vergelijkt zichzelf met een voorjaarsregen (Hosea 6:3), met de dauw die de bloemen doet groeien (Hosea 14:6).

De rechtvaardige is als een boom die aan de rand van stromend water is

geplant (Nm 24,6). De gelovige zoekt God zoals het dorstige hert de aanwezigheid van water zoekt (Ps 42:2-3), want het is als een droog en dorstig land dat op water wacht. Nogmaals, water is een teken van zegen.

Het symbool van water is ook zeer aanwezig in het Evangelie van Johannes: in de doop van Jezus door Johannes de Doper, op de bruiloft te Kana, enz. De doop van Johannes de Doper was bevrijdend. Het water, als symbool van de Vader, spoelde de zonden weg. Toen de Farizeeën aan Johannes de Doper vroegen of hij de Messias was, antwoordde de Doper: *"God heeft mij gezonden om te dopen met water. Hij die na mij komt, zal met de Heilige Geest dopen.* Aan de andere kant is er het water dat Jezus ons geeft dat onze dorst voor altijd wegneemt, ons gezondheid en het eeuwige leven geeft. Jezus vond het niet erg om mee te doen met menselijke rituelen (de waterdoop), net zoals hij het niet erg vond om met de regels van de religie in zijn tijd te breken.

Het verhaal over de ontmoeting van Jezus en de Samaritaanse vrouw (Joh 4:5-42) is vol van betekenis en symboliek en zet de toenadering van Jezus tot de Samaritaanse vrouw en het proces dat hij in haar opwekt in scène. Hij openbaart zich als de bron van levend water: *"Als iemand dorst heeft, laat hem dan bij mij komen en drinken"* (Joh 7,37-38). Achter Jezus' woorden schuilt het visioen van water als symbool voor het leven en de zegen van God. De Samaritaanse vrouw had dorst en werd voor de gek gehouden door te denken dat het water uit de put haar tevreden zou stellen. Als zij in contact komt met Jezus en tot Hem spreekt, wordt haar dorst gelest. Jezus had haar een ander water gegeven, en dat water was in haar een onuitputtelijke bron geworden. Met deze achtergrond is het gemakkelijk te begrijpen dat water het natuurlijke element van het eerste sacrament van de christelijke inwijding (*het doopsel*) is geworden.

*"Lof zij U, mijn Heer, voor **Zuster water**, die zeer nuttig en nederig, kostbaar en kuis is."* Zo uitte de heilige Franciscus van Assisi zich in zijn beroemde Zonnelied met de diepte, eenvoud en schoonheid die hem kenmerkten.

Franciscus van Assisi schreef het Zonnelied rond 1226, toen hij al aan zijn reis van radicale armoede was begonnen. Het is een uiting van lofprijzing aan God door de schepselen, en er kan van worden gezegd dat het een van de eerste milieudocumenten is. Paus Franciscus liet zich door dit gedicht inspireren om '**Laudato sí**' te schrijven, de encycliek over milieu en ecologie.

Op een gegeven moment in de encycliek zegt de paus, verwijzend naar de heilige Franciscus van Assisi:

"Ik wil deze encycliek niet ontwikkelen zonder me te richten op een mooi model dat ons kan motiveren. Ik nam zijn naam aan als gids en inspiratiebron bij mijn verkiezing tot bisschop van Rome. Ik geloof dat Franciscus het voorbeeld bij uitstek is van zorg voor wat zwak is en van een integrale ecologie, beleefd met vreugde en authenticiteit. Hij is de beschermheilige van iedereen die studeert en werkt aan ecologie, die ook geliefd is bij velen die niet christelijk zijn. Hij toonde bijzondere aandacht voor Gods schepping en voor de armste en meest verlaten mensen. Hij hield van mensen en was geliefd om zijn vrolijkheid, zijn gulle toewijding, zijn grote hart. Hij was een mysticus en een pelgrim die leefde in eenvoud en in een bijzondere harmonie met God, met anderen, met de natuur en met zichzelf. Het toont aan hoezeer de zorg voor de natuur, de gerechtigheid voor de armen, de inzet voor de samenleving en de innerlijke vrede onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn".

Met de inspiratie van *Franciscus, de poverello van Assisi*, en Franciscus, de bisschop van Rome, moeten we dus de verantwoordelijkheid en de hoop voeden. Een sober, eerlijk en solidair waterbeheer zal een noodzakelijke voorwaarde zijn voor rechtvaardigheid en vrede, die met de toevoeging van onderwijs, veranderingen in levensstijl en technische vooruitgang de zaken kunnen verbeteren: het aantal mensen dat geen drinkwater heeft, neemt al enkele decennia af, het directe waterverbruik in Spanje is in enkele jaren gedaald, de landbouw is aangepast aan het klimaat of het gebruik van druppeltechnieken maakt een efficiënter gebruik van deze voor het leven essentiële hulpbron mogelijk. We hopen dat dit de weg is die we zijn ingeslagen en niet alleen maar een luchtspiegeling.

Toch moeten we ons hele hart en onze hele geest op de zaak richten, want we mogen de woorden van Jezus niet vergeten: "*Ik had dorst en jullie gaven mij iets te drinken*" (Mt 25,35). Dat is ook een kwestie van solidariteit.

7.

Watermanifest voor de 21e eeuw

Er zijn veel verklaringen ten gunste van het recht op water, waaronder het Europees Waterhandvest, en er zijn ook veel organen en instellingen die op mondiaal niveau actief zijn op het gebied van water.

Wat de erkenning als recht in de wetgeving betreft, zijn er landen die een duidelijke en expliciete verwijzing naar het recht op water in hun grondwet hebben geratificeerd, en andere landen waarin hun wetgeving een indirecte en algemene verwijzing naar water als mensenrecht bevat. Het is te hopen dat dit recht wordt weerspiegeld in de wettelijke voorschriften van alle landen in de wereld en dat het een praktische toepassing krijgt.

Voor zijn moedige standpunten tegen de overheersende mondiale handelsgeest, voor de verdediging van het algemeen belang, tegen de privatisering van hulpbronnen die van vitaal belang zijn voor mensen en met name die van het water, is *Riccardo Petrella* een van de emblematische figuren van de alter-globalisering van de 21ste eeuw en schrijver van het **Watermanifest voor de 21ste eeuw**.

Tot slot, hierbij een uittreksel.

De zes basisprincipes van het "Watermanifest voor de 21e eeuw", geïnspireerd op de visie:

- van een andere menselijke conditie (gebaseerd op het recht op leven voor ieder mens),
- van een andere manier "van samenleven" van de mensheid (rond de kern van verantwoordelijkheid, verdeling en solidariteit tussen menselijke gemeenschappen),
- van een andere economie (huisregels) (gebaseerd op het aanbod van water als globaal gemeenschappelijk goed, zoals lucht, zon, aarde, kennis, het biotische kapitaal van de planeet...),
- van een andere politieke regering (en niet "bestuur") (gestructureerd rond globale mechanismen en netwerken die gebaseerd zijn op het principe van geweldloosheid en de afwijzing van oorlog).

Eerste principe

De beschikbaarheid van en toegang tot water - tot en met het gebruik ervan - vormen een mensenrecht (universeel, ondeelbaar en oneindig geldig), zowel individueel als collectief. Water is een echt symbool van het "heilige" karakter dat onze samenlevingen aan het leven toekennen. Water is heilig.

Aangezien water leven is, maakt water deel uit van het recht van de mens op leven. De beschikbaarheid van en toegang tot water voor het leven is een mensenrecht - individueel en collectief - dat universeel, ondeelbaar en oneindig geldig is.

De tenuitvoerlegging van dit recht voor iedereen zou aan het begin van deze 21e eeuw de belangrijkste mondiale politieke doelstelling moeten zijn: er zal geen enkele "goede" samenleving zijn, geen "efficiënte" economie, geen globalisering "met een menselijk gezicht", geen "solidariteit" of "rechtvaardigheid" in de wereld, zolang er mensen zijn die dorstig zijn en sterven door het gebrek aan drinkwater of vanwege de slechte kwaliteit. [...]

Tweede principe

Water behoort toe aan de bewoners van de aarde en aan andere levende wezens. Het is een gemeenschappelijk goed, erfgoed van de mensheid. Het is geen handelswaar, geen commercieel economisch goed. Het is niet het "blauwe goud".

Als essentiële en onvervangbare "levensbron" is water een vitaal goed voor alle levende soorten. Met name de individuele en collectieve gezondheid van de mens is daarvan afhankelijk. Ook de landbouw en de industrie. Er is geen collectieve rijkdom of "welzijn" zonder toegang tot water. Daarom is water eigendom van de bewoners van de aarde, het is voor iedereen beschikbaar. Niemand, individueel of als groep (een gemeente, een regio, een staat...), heeft het recht om er hun privé-eigendom van te maken, volgens een logica van exclusiviteit, het niet beschikbaar stellen en rivaliteit. Water is een gemeenschappelijk goed, een erfgoed van de mensheid. Dit betekent dat het deel uitmaakt van het publieke erfgoed van elke "natie", of staat, als integraal onderdeel van het gemeenschappelijke erfgoed van de mensheid. [...]

Derde principe

Het beheer van water - van alle wateren (inclusief mineraalwater) - en van de activiteiten die de hele watercyclus bestrijken (van de onttrekking tot de recyclage/het hergebruik), valt onder de publieke verantwoordelijkheid van de staat en, binnen die verantwoordelijkheid, van de gemeenschappen/lokale overheden.

De staten moeten zorgen voor een coherent, transparant en doeltreffend bestuur, eigendom, beheer en controle van alle activiteiten die verband houden met de verschillende fasen van de integrale watercyclus, in het bijzonder met betrekking tot de bescherming en het behoud van het water- en bodemerfgoed, in het kader van een globale ecosysteembenadering, gebaseerd op regionale en interregionale stroomgebieden en op een daadwerkelijke deelname en medeverantwoordelijkheid van de lokale gemeenschappen. Alleen een rechtvaardige staat, verantwoordelijk voor zijn burgers en toekomstige generaties, die niet corrupt is, kan zorgen voor de beste integratie en samenhang tussen toewijzingen en meervoudig gebruik van het goed (=water) in de verdeling, solidariteit, zonder gewelddadige conflicten of destructieve uitsluitingen. [...]

Vierde principe

De financiering van de kosten in verband met het waterbeheer (van water voor leven en water om het voortbestaan van menselijke gemeenschappen te garanderen), moet door de gemeenschap, door de staat worden verzekerd.

Het is aan de samenleving om door middel van algemene en specifieke belastingen alle kosten in verband met de inzameling, de productie, de opslag, de distributie, het gebruik, het behoud en de recycling van water collectief op zich te nemen, teneinde de toegang tot en het gebruik van water in de hoeveelheid en de kwaliteit die noodzakelijk en onmisbaar worden geacht voor het individuele leven en voor de veiligheid van het collectieve bestaan, te verschaffen en te garanderen. [...]

Vijfde principe

Water is een kwestie van burgerschap en democratie. Bij al het waterbeleid gaat het om een hoge mate van burgerparticipatie, op lokaal, nationaal, continentaal en mondiaal niveau.

De burger moet in het middelpunt van de besluitvorming staan. Openbaar, duurzaam en ondersteunend waterbeheer maakt deel uit van het toepassingsgebied van de participatieve, representatieve en directe democratie. Het gaat verder dan de competenties en vaardigheden van technici, ingenieurs of financiers. De burger (en niet alleen de slimme "consument") kan een belangrijke rol spelen in de manier waarop de prioriteiten van het waterbeleid worden gedefinieerd, uitgevoerd en de resultaten worden geëvalueerd. Deze noodzaak impliceert dat alle burgers, behalve de watergebruikers, worden opgenomen in participatieve kaders die gebaseerd zijn op het delen van ervaringen en vaardigheden. [...]

Zesde principe

Bouwen aan "co-existentie" en vrede vanuit het gemeenschappelijk goed, water. De toekomstige globalisering van onze samenlevingen en van de mensheid vraagt om een wereldwijde ethische en politieke architectuur, de afwijzing van oorlogen om water.

In de afgelopen jaren is de roep om wereldwijde samenwerking, wereldwijde coördinatie van activiteiten en programma's, de oprichting van een mondiale waterautoriteit, de ontwikkeling van een nieuwe mondiale watercultuur, een mondiale waterethiek, steeds luider geworden. Overal zijn er - instellingen, Nobelprijsgroepen, stichtingen, Ngo's – en heeft zij, samen met en/of onafhankelijk van de door de VN gepropageerde internationale waterdecaden, de eerste van 1981 tot 1990 en de tweede van 2005 tot 2015, getracht de internationale gemeenschap de kwalitatieve politieke sprong te laten maken die nodig is voor "een omkering van de route". De resultaten tot nu toe zijn gemengd.

Het is tijd om, op initiatief van de VN, een mondiale waterautoriteit op te richten die de doelstellingen van de strijd tegen de armoede en tegen de opwarming van de aarde kan verwezenlijken. Deze wereldwijde instantie (of anderszins) zal verantwoordelijk zijn voor het reguleren van het watergebruik in de wereld (rechten en plichten van volkeren, van staten) en voor het bevorderen van de samenwerking en solidariteit tussen de volkeren. [...]

Conclusie

Niets is onvermijdelijk in de "watercrisis". De toekomst is niet voorbij. De uitdaging van het recht op leven voor iedereen is wereldwijd en mondiaal. Om er mee om te gaan zijn "hervormingen" geen echt antwoord. De oplossingen moeten van moed getuigen, structureel zijn en aan de basis liggen van de "crisis". Oplossingen bestaan en zijn mogelijk, het is meer dan hoop. Ze garanderen vrijheid van toekomst, voor iedereen. Het "Watermanifest voor de 21e eeuw" is een instrument ten dienste van de vrijheid van toekomst. Zonder toegang tot water is er eenvoudigweg geen vrijheid. Voor het "Watermanifest" behoren de toekomst en het leven toe aan alle mensen, hier en overal, nu en in de toekomst".¹¹

We hopen dat we op deze pagina's voldoende passende teksten hebben verzameld om de vragen te beantwoorden die de Duitse Tochtgenoten in hun benadering van dit onderwerp hebben gesteld. We hopen ook dat de teksten een waardevolle verdieping zullen uitlokken over water als essentieel element voor het leven.

11 Petrella, Ricardo, Watermanifest voor de 21e eeuw (2008). Beschikbaar op: https://www.zaragoza.es/contenidos/medioambiente/cajaAzul/palabras/Petrella_ES.pdf

**"Niemand, geen enkel bedrijf, publiek of privaat, mag toegang hebben tot waterbronnen...
tenzij zij de duurzaamheid van deze hulpbronnen in de toekomst kan garanderen.
Regeringen hebben een rol in het waarborgen van eerlijkheid,
rechtvaardigheid en duurzaamheid en dat moet prioriteit hebben
in alles wat we doen. »**

*(Maude Barlow)*¹²

Samensteller teksten Jaarthema 2020-2021 / 2021-2022:
Pedro Sanz, CDSF Spanje, Valladolid, 15 december 2019

12 Barlow, Maude, geïnterviewd door Erika Gonzalez, tijdschrift Peoples (21/01/2016). Beschikbaar op:
<http://www.revistapueblos.org/blog/2016/01/21/maude-barlow-defendemos-que-el-agua-no-es-de-nadie-pertenece-al-planeta-a-otras-especies-a-las-generaciones-futuras-y-es-un-bien-publico/>

Jaarthema

**Vertaling uit het Spaans
en eindredactie**

Marianne Penning de Vries
Januari en november 2020

Second reading

Ursula Hoogzaad-Jager

Lay-out en printversie

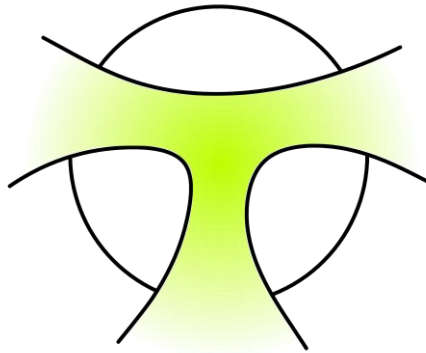
Daniël Jager

Tochtgenoten van Sint Frans

Secretariaat

matpenningdevries@kpnplanet.nl

De Tochtgenoten van Sint Frans vormen een beweging van mensen die zich in willen zetten voor vrede, gerechtigheid en behoud van de schepping.

Binnen de veranderende context van de tijd laten zij zich leiden en inspireren door het evangelie en het leven van Franciscus.

www.cdsf.org

www.pellegrinifrancesco.eu